

LETRISTIČKA INTERNACIONALA

LES
LÈVRES
NUES
GOLE
USNE

anarhija/ blok 45
PORODIČNA BIBLIOTEKA

Letristička internacionala (LI)

GOLE USNE

GLAVNI PROGRAMSKI TEKSTOVI LI OBJAVLJENI U BELGIJSKOM
NADREALISTIČKOM ČASOPISU GOLE USNE (LES LÈVRES NUES)

1955–1956.

Preveli Miodrag Marković (2008) i Aleksa Golijanin (2015)

aleksa.golijanin@gmail.com

<http://anarhija-blok45.net>

ZAJEDNIČKA ARHIVA

<http://anarhisticka-biblioteka.net>

GLAVNI PROGRAMSKI TEKSTOVI
LETRISTIČKE INTERNACIONALE
OBJAVLJENI U BELGIJSKOM
NADREALISTIČKOM ČASOPISU
GOLE USNE (LES LÈVRES NUES)
1955–1956

LES LÈVRES NUES

SOMMAIRE

PAUL NOUGE. Introduction au Cinéma.
La Chambre aux miroirs.
GILBERT SENECAUT. Les Allusions déplacées.
MARCEL MARIEN. Un Autre Cinéma.
G.-E. DEBORD. Hurléments en faveur de Sade.
GERARD VAN BRUAENE. Coup d'œil sur le monde.
JACQUES FILLON. Description raisonné de Paris.
MICHELE BERNSTEIN. Refus de discuter.
Lettre de Karl Möller.

N° 7 — DECEMBRE 1955.

30 FR.S.

Gi-Ernest Debor
UVOD U KRITIKU URBANE GEOGRAFIJE

Gi-Ernest Debor i Žil Ž Volman
UPUTSTVO ZA PRIMENU DIVERZIJE

Gi-Ernest Debor
TEORIJA PROLASKA

Gi-Ernest Debor
DVA IZVEŠTAJA O PROLASCIMA

Na koricama časopisa:
Marcel Mariën (1920–1993), glavni urednik
Les Lèvres Nues.

Uvod u kritiku urbane geografije

Gi-Ernest Debor

Guy Debord, *Portrait Žila Ž Volmana*, 1954.

Među tolikim temama kojima se bavimo, sa ili bez pravog zanimanja, nasumična potraga za novim načinom života jedino je što u nama može da uzburka strasti. Estetske i druge discipline pokazale su se krajnje nepodesnim u tom pogledu, tako da ne zavređuju našu pažnju. Zato bi trebalo definisati neke privremene oblasti istraživanja – između ostalog, istraživanje slučajnih i predvidljivih oblika ponašanja na ulici.

Reč *psihogeografija*, koju je skovao neki nepismeni Berber, da bi označio ceo kompleks pojava kojima se nekolicina nas bavila negde u leto 1953, nije baš toliko neumesna. Ona ne protivreči materijalističkom stanovištu o uslovljenosti života i ljudskog mišljenja objektivnom stvarnošću. Na primer, geografija priznaje odlučujući uticaj koji važniji prirodni fenomeni, kao što su sastav tla ili klimatski faktori, imaju na ekonomsku strukturu nekog društva, a time i na njegovo viđenje sveta. Psihogeografija bi se mogla baviti izučavanjem egzaktnih zakona i specifičnih učinaka kojima geografsko okruženje, bilo ono svesno organizovano ili ne, neposredno deluje na osećanja i ponašanje pojedinaca. Pridev psihogeografski, koji u sebi ima nekih maglovitih čari, mogao bi se primeniti na podatke do kojih se došlo ovom vrstom istraživanja, na učinak koji oni imaju na ljudska osećanja i, uopštenije, na svaku situaciju ili ponašanje koje odiše istim istraživačkim duhom.

Nekada davno govorilo se da je pustinja monoteistička. Da li bismo danas nelogičnom ili nebitnom smatrali tvrdnju da pariska četvrt između trga Kontreskarp i ulice Arbalet u velikoj meri naginje ateizmu, zaboravu i gubljenju uslovnih refleksa?

Poželjno je shvatiti istorijsku uslovljenost naše predstave o korisnom. U pozadini plana za ulepšavanje grada, usvojenog za vreme Dru-

gog carstva, stajala je želja za širokim prostorom koji će omogućiti brže pokrete trupa i upotrebu artiljerije protiv pobunjenika. S druge strane, za svakoga ko ne razmišlja kao policajac, Osmanov Pariz je grad projektovan od nekog idiota, pun buke i besa, koji ne znači ništa. Glavni problem koji bi urbanizam danas trebalo da rešava jeste bolja cirkulacija sve većeg broja motornih vozila. Neki budući urbanizam će se, po svemu sudeći, pozabaviti podjednako korisnim projektima, u kojima će veći naglasak biti stavljen na psihogeografske mogućnosti.

Na isti način, veliki broj privatnih vozila u savremenom svetu samo je rezultat izuzetno uspešne i kontinuirane propagande, kojom kapitalistička proizvodnja ubeđuje mase da je upravo posedovanje kola jedina od privilegija namenjenih povlašćenim članovima društva. (Budući da je anarhični progres u međuvremenu uspeo da porekne sebe, sada možemo da uživamo u spektaklu u kojem policijski činovnik preko medija poziva motorizovane Parižane da koriste gradski prevoz.)

Dobro znamo s kakvim su slepim fanatizmom nepriviligovani spremni da brane osrednje prednosti svog položaja. Ta patetična iluzija o privilegijama direktno je povezana s vladajućom, buržoaskom idejom o sreći, koju pothranjuje ceo propagandni sistem. Tu je uključeno sve: od Marloove estetike do Koka-Kole. Kriza te ideje o sreći mora biti podsticana u svim prilikama i svim mogućim sredstvima.

Prvi način da se to postigne je sistematsko provociranje javnosti puštanjem u opticaj bezbroj predloga koji bi život trebalo da pretvore u uzbuđljivu igru, kao i neprestano izvrgavanje ruglu svih tekućih zabavnih sadržaja – osim ako se ovi ne daju preusmeriti, kako bi poslužili kreiranju zanimljivijih ambijenata. Ruku na srce, najveća teškoća sličnog poduhvata sastojala bi se u unošenju dovoljne količine trezvene zavodljivosti u te naoko bezumne predloge. Da bi se u tome uspelo, trebalo bi osmisliti lukav način ovladavanja popularnim sredstvima komunikacije. No, besumnje bi i bučno najavljen bojkot ili organizovani protesti, u cilju radikalnog neutralisanja istih sredstava komunikacije, uz minimalne troškove, stvorili onu atmosferu nelagodnosti koja pogađuje uvođenju nekih novih definicija zadovoljstva.

Gledište po kojem stvaranje željene afektivne situacije isključivo zavisi od temeljnog poznavanja i sračunate primene određenog broja tehničkih postupaka, stajalo je u pozadini one, donekle šaljivo intonirane „Psihogeografske igre nedelje“ objavljene u prvom broju *Potlača*:

„Zavisno od toga do čega vam je stalo, izaberite neku zemlju, veći ili manji grad, prometniju ili mirniju ulicu. Sagrađite kuću. Opremite je nameštajem. Iskoristite na najbolji način postojeće okruženje. Odaberite godišnje doba i doba dana. Okupite društvo koje vam najviše godi, postarajte se za prikladne ploče i alkoholna pića. Podrazumeva se da bi osvetljenje, teme razgovora, spoljašnja klima i vaše uspomene trebalo da budu primereni situaciji.

Ukoliko u proračunima ne bude greške, rezultat bi morao da vas zadovolji.“

Trebalo bi se postarati da se na tržištu – makar se trenutno radilo samo o tržištu ideja – nađe puno želja, čije obilje neće premašivati aktuelnu moć ljudskog delovanja na materijalni svet, već samo postojeću organizaciju društva. Štaviše, bilo bi politički probitačno javno suprotstaviti takve želje onim primarnim željama koje se beskrajno recikliraju u filmskoj industriji i psihološkim romanima, poput romana one stare mrcine od Morijaka (François Mauriac). („U društvu utemeljenom na bedi, najveći broj ljudi osuđen je na potrošnju najbednijih proizvoda“, pisao je Marks sirotom Prudonu.)

Revolucionarni preobražaj sveta u svim njegovim aspektima opravdaće sve snove o neograničenom obilju.

Iznenadna promena atmosfere na ulici u samo par koraka; pode-la grada na oblasti s jasno razgraničenom psihološkom klimom; linije najmanjeg mogućeg otpora (neuslovljene nagibom terena) kojima se otiskuje u besciljne šetnje; privlačna ili odbojna atmosfera pojedinih mesta – čini se da su sve te stvari sada zanemarene. U svakom slučaju, o njima se nikada ne razmišlja kao o nečemu čiji bi se uzroci dali otkriti pomnijom analizom i iskoristiti na opšte dobro. Ljudima je savršeno jasno da postoje tužne četvrti, kao i one koje odišu prijatnom atmosferom. Ali, oni najčešće zaključuju da otmene ulice proizvode

osećaj zadovoljstva, dok siromašne ulice bude depresivne misli, i ne udubljuju se preterano u neke tananije razlike. U suštini, raznolikost mogućih kombinacija atmosfere, slična spojevima hemijskih supstanci u beskrajnom mnoštvu rastvora, proizvodi podjednako diferencirana i složena osećanja kao i ma koja druga forma spektakla. Čak i površnije demistifikatorski sprovedeno istraživanje pokazaće da se kvantitativno ili kvalitativno različiti učinci pojedinih gradskih celina ne mogu pripisati isključivo istorijskom periodu u kome su nastale ili njihovom arhitektonskom stilu, a ponajmanje uslovima stanovanja.

Istraživanja koja bi valjalo preduzeti u cilju raspoređivanja elemenata unutar urbanističkog okvira (blisko povezanog sa osećanjima što ih ovi elementi indukuju) ne mogu se zamisliti bez formulisanja odvažnih hipoteza koje bi se neprestano morale korigovati sa stanovišta iskustva, posredstvom kritike i samokritike.

Pojedine Kirikove slike, koje su očito nastale pod dejstvom čulnih utisaka arhitektonskog porekla, u stanju su da izvrše toliko snažan povratni uticaj na svoju objektivnu osnovu da je time preobražavaju: one teže da i same postanu makete. Uznemirujuće četvrti arkada mogle bi jednog dana da se produže u nedogled i tako upotpune čari ovog umetničkog dela.

Znam za samo dve luke u smiraj dana, koje je naslikao Klod Loren (Claude Lorrain, 1600–1682) – izložene u Luvru, one prikazuju granicu gde se susreću dva krajnje raznorodna urbana ambijenta – koje bi se po lepoti mogle uporediti s planovima pariskog metroa. Razume se da govoreći o lepoti ovde nemam na umu običnu fizičku lepotu – nova lepota može biti samo lepota situacije – već samo izuzetno potresnu predstavu (u oba slučaja) jednog skupa mogućnosti. Za razliku od nekih teže ostvarljivih vidova intervencije, obnovljena geografija se čini pogodnom za neposrednu primenu.

Izrada psihogeografskih karti, pa čak i pribegavanje raznim obmana, poput više ili manje proizvoljnog prenošenja topografskih prikaza sa jedne karte na drugu, mogli bi da doprinesu objašnjenju izvesnih seoba koje nikako nisu bezrazložne, jer nastaju usled nepokoravanja ustaljenim obrascima ponašanja – inače, ovi obrasci ponašanja se daju

podvesti pod pojam turizma, popularne droge koja je odvratna koliko i sport ili kupovina na kredit. Jedan prijatelj mi je nedavno ispričao da je prokrstaro čitavu oblast Harc u Nemačkoj ispomažući se planom grada Londona i slepo se pridržavajući oznaka na njemu. Ta vrsta igre očito predstavlja samo početničko zagrevanje ako se uporedi sa stvaranjem celokupne arhitekture i urbanizma, stvaranjem koje će jednog dana biti dostupno svima. U međuvremenu, uočićemo više stupnjeva u realizaciji pojedinih, lakše izvodljivih projekata, počev od jednostavnog izmeštanja ukrasnih elemenata sa kojima smo navikli da se susrećemo na unapred određenim mestima. Tako je Marijen (Marcel Mariën),¹ u prethodnom broju ovog časopisa, predložio da jednog dana, kada planetarni resursi budu prestali da se arče na iracionalne projekte kakve nam danas naturaju, u nekoj pustinjskoj ravnici nagomilamo na hrpu konjaničke statue iz svih gradova sveta. Tako bi *prolaznici* – kojima pripada budućnost – imali priliku da uživaju u spektaklu veštačkog konjičkog juriša, koji bi mogao poslužiti i kao spomen na najveće istorijske krvoloke, od Tamerlana do Ridžveja. Na ovom primeru vidimo ponovno aktualizovanje jednog od osnovnih zahteva ove generacije: insistiranje na vaspitnim vrednostima.

U suštini, nemamo čemu da se nadamo sve dok radne mase ne shvate da su im uslovi života u svim njegovim aspektima nametnuti, i dok ne steknu uvid u praktične načine da takvo stanje izmene.

„Imaginarno je ono što teži da postane stvarno“, napisao je jedan autor čije sam ime zbog njegovih opšte poznatih intelektualnih ogrešenja uspeo da zaboravim.² Taj iskaz bi, zahvaljujući svojoj nehотиčnoj restriktivnosti, mogao da posluži kao lakmus papir kojim ćemo raskrinkati neke žalosne literarne revolucije: ono što teži da ostane nestvarno svodi se na isprazno blebetanje.

Život, za koji smo odgovorni, daje nam dovoljno osnova za malodušnost, ali nam istovremeno nudi i bezbroj manje ili više vulgarnih kompenzacija i prilika za utehu. Ne prođe ni godina dana, a da neko

¹ Fotograf, umetnik i pisac, glavni urednik *Les Lèvres Nues*.

² „L'imaginaire est ce qui tend à devenir réel.“ André Breton, „Il y aura une fois“, predgovor za poemu *Le Revolver à cheveux blancs* (Revolver sedih vlasi, 1932).

od ljudi koje smo voleli, usled nedovoljno jasnog uvida u postojeće stanje stvari, ne poklekne i ne pristane na sramnu kapitulaciju. Ali, neprijateljski tabor, koji ionako broji na milione budala, time neće dobiti ništa – u svojim redovima imaće samo jednu budalu više. Glavna moralna mana i dalje će biti popustljivost, u svim njenim pojavnim oblicima.

1955.

Guy-Ernest Debord, „Introduction à une critique de la géographie urbaine“, *Les Lèvres nues* no. 6, Bruxelles, septembre 1955. Časopis Gradac (Čačak) br. 164-165-166, *Situacionistička internacionala*, izbor tekstova, 2008, str. 50–53. Preveo Miodrag Marković, 2008. Uredio i priredio AG, 2008–2015.

Uputstvo za primenu diverzije

Gi-Ernest Debor i Žil Ž Volman

Danas je svakoj iole obaveštenoj osobi jasno da se umetnost više ne može smatrati nekom superiornom delatnošću, čak ni nekom utešnom delatnošću, kojom bi se moglo časno baviti. Uzroci urušavanja njenog ugleda očigledno se nalaze u razvoju proizvodnih snaga, koji nameće drugačije proizvodne odnose i novi način života. U ovoj fazi građanskog rata, čiji smo učesnici, a u bliskoj vezi sa smerom nekih budućih superiornih delatnosti, koje ćemo tek otkriti, možemo pretpostaviti da će svi poznati načini izražavanja sliti u opšti propagandni pokret, koji će obuhvatiti sve trajno interaktivne aspekte društvene stvarnosti.

Kada je reč o formi i prirodi edukativne propagande, postoji više oprečnih mišljenja, koja su najčešće odraz različitih trendova u okviru aktuelne reformističke politike. Dovoljno je reći da su premise za revoluciju, kako na kulturnom, tako i na čisto političkom planu, ne samo sazrele, već i počele da trule. Ne treba smatrati reakcionarnim samo povratak u prošlost, već i stremljenje „aktuelnim“ kulturnim ciljevima, pošto ovi u stvarnosti zavise od ideološkog poretka jednog preživelog društva, čija agonija još traje. Jedina istorijski opravdana taktika je ekstremistička inovacija.

Literarno i umetničko nasleđe čovečanstva treba u celosti upotrebiti za ciljeve gerilske propagande. Podrazumeva se da u tome treba ići dalje od provociranja običnih skandala. Budući da je negiranje buržoaskog shvatanja genijalnosti i umetnosti prilično zastarelo, Mona Liza s docrtanim brkovima nije ništa zanimljivija od prvobitne verzije te slike. Ovaj proces bi sada trebalo pogurati dalje, sve do negacije negacije. Bertolt Breht, koji u nedavnom intervjuu nedeljniku *France-Observateur* objašnjava kako izbacuje pojedine delove iz klasičnih drama da bi predstava

dobila na vaspitnom učinku, neuporedivo je bliži revolucionarnoj orijentaciji za kakvu se zalažemo nego Dišan. Ipak, moramo primetiti da se u Brehtovom slučaju te korisne intervencije zadržavaju u vrlo uskim okvirima, zbog njegovog neosnovanog poštovanja prema kulturi koju je definisala vladajuća klasa – istog onog poštovanja koje se propoveda po buržoaskim osnovnim školama i po glasilima radničkih partija i zbog kojeg čak i najcrvenije radničke četvrti u Parizu, prilikom gostovanja Narodnog pozorišta, radije gledaju *Sida*³ nego *Majku hrabrost*.

Iz ove oblasti bi jednom za svagda trebalo odstraniti pojam privatne svojine. Nove potrebe čine zastarelim pređašnja „genijalna“ dela. Ona postaju prepreke, pretvaraju se u opasnu naviku. Od male je važnosti da li nam se sviđaju ili ne. Moramo ići dalje.

Svaki element, preuzet s ma kog mesta, može poslužiti za pravljenje novih kombinacija. Otkrića u modernoj poeziji, vezana za analošku strukturu slike, pokazuju da se između dva elementa potpuno različitog porekla uvek može uspostaviti neki odnos. Zadržavanje u okvirima ličnog rasporeda reči je puka konvencija. Prožimanjem dva osećajna sveta ili sučeljavanjem dva nezavisna izraza prevazilaze se njihovi prvobitni elementi i ostvaruje efikasnija sintetička organizacija. Sve se može upotrebiti.

Jasno je da se ne moramo ograničiti samo na korigovanje nekog dela ili na priključivanje pojedinih odlomaka iz zastarelih dela u neko novo, već i da možemo menjati smisao tih odlomaka i izvesti sve moguće diverzije (*détournement*) nad onim što tikvani vole da nazivaju citatima.

Slični parodijski postupci često su bili korišćeni radi postizanja komičnih efekata. Ali, komično čini vidljivim neke protivrečnosti koje su uslovljene realnim stanjem stvari. Budući da nam je situacija u svetu literature podjednako strana kao i ona iz Ledenog doba, u tim protivrečnostima ne nalazimo ništa smešno. Stoga bi trebalo osmisliti parodijsko-ozbiljni pristup koji nagomilavanjem divertiranih elemenata ne bi svojim pozivanjem na izvorno delo izazivao zgražavanje ili smeh, već naprotiv, svedočio o našoj ravnodušnosti prema zaboravljenom izvorniku lišenom značenja i potudio se da nam pri tom dočara izvesnu uzvišenost.

³ Pierre Corneille, *Le Cid*, 1637.

Znamo da je Lotreamon otišao toliko daleko u tom smeru, da ga čak ni njegovi najvatreniji obožavaoci još uvek u potpunosti ne shvataju. Uprkos krajnje očiglednoj primeni ovog metoda na jezik teorije izložene u *Poezijama* (pozivanje na maksime Paskala i Vovengarga) – gde Lotreamon nastoji da naizmeničnim kondenzacijama svede sve sudove na jednu maksimu – izvesni Viru je pre tri ili četiri godine izazvao popriličnu senzaciju time što je u *Maldororovim pevanjima* otkrio brojne diverzije Bifonovih i nekih drugih dela iz oblasti prirodnih nauka. Činjenica da su prozaisti *Figaroa*, kao i sam Viru, u tome videli priliku da umanje značaj Lotreamona, dok su drugi zaključili kako bi ga trebalo braniti i hvalili njegovu drskost, najbolji je dokaz intelektualne nemoći staraca iz oba tabora u toj viteškoj borbi. Parola „Plagijat je nužan, jer ga nameće progres“ još uvek se, iz istih razloga, shvata pogrešno, kao i ona čuvena rečenica o poeziji, koju bi „trebalo da pišu svi“.

Ako ostavimo po strani Lotreamonovo delo – koje je bilo toliko ispred svog vremena da još uvek najvećim delom izmiče egzaktnoj kritici – pokušaji diverzije koji se mogu uočiti u savremenom izrazu većinom su nesvesni ili slučajni; najlepší primeri se pre mogu pronaći u reklamnoj industriji, nego u zamirućoj estetskoj produkciji.

Za početak bi se mogle definisati dve glavne kategorije divertiranih elemenata, bez obzira na to da li su praćene korigovanjem izvornika. To su *minorne* i *prikrivene* diverzije.

Minorna diverzija je diverzija nekog elementa koji sam po sebi nije bitan i čije se značenje menja zavisno od konteksta u koji je smešten. To može biti isečak iz novina, neka neutralna rečenica ili obična fotografija.

Za razliku od toga, prikrivena diverzija ili diverzija prvobitnog iskaza, jeste ona koja za predmet ima neki bitan element, koji će u novom kontekstu poprimiti drugačije značenje. To može biti neki Sen-Žistova parola ili Ajzenštajnova filmska sekvenca.

Zato će se diverzija obimnijih dela najčešće sastojati od jedne ili više serija prikrivenih i minornih diverzija.

Sada bi se mogla formulisati i neka pravila diverzije.

Opštem utisku najviše će doprineti najudaljeniji elementi, a ne oni koji neposredno određuju njegovu prirodu. Tako je, na primer, u jednom meta-

grafu⁴ koji se odnosi na Španski građanski rat, rečenica sa ubedljivo najjačim revolucionarnim nabojem bila nedovršena reklama za ruž za usne: „Lepe usne su crvene“. U drugom metagrafu („Smrt Ž. E.“), 125 malih oglasa o prodaji alkoholnih pića dočaravaju nam samoubistvo na mnogo opipljiviji način nego novinski članci napisani na istu temu.

Deformisanje elemenata u diverziji mora biti što jednostavnije, jer je učinak diverzije srazmeran svesnom ili zamagljenom prepoznavanju izvornog konteksta u kojem se ti elementi pojavljuju. To je dobro poznata pojava. Pomenimo još da to oslanjanje na memoriju podrazumeva da smo pre pristupanja diverziji odabrali ciljnu grupu kojoj se obraćamo – ali, to je samo poseban slučaj opšteg zakona koji ne važi samo za diverziju već i za svaki drugi vid delovanja na svet. Ideja o nekom čistom, ničim uslovljenom izrazu je mrtva – ona u ovom trenutku postoji samo u karikaturnoj formi, koju neguju naši protivnici i potrajaće koliko i oni.

Učinak diverzije je utoliko manji ukoliko je ona bliža racionalnoj replici. Takav je slučaj s većim brojem maksima na kojima je intervenisao Lotreamon. Što je očiglednija racionalna priroda replike, tim više ona podseća na banalnu dosetku kojom se protivniku uzvraća njegovim vlastitim rečima. Ovo se, naravno, ne odnosi isključivo na govorni jezik. Upravo zbog toga smo se usprotivili projektu nekolicine naših drugova koji su hteli da izvedu diverziju nad jednim antisovjetskim plakatom fašističke organizacije „Mir i sloboda“ – na kojem je iza pomešanih zastava svih zapadnih zemalja stajao slogan „Jedinstvo vodi u blagostanje“ – dopisivanjem rečenice „a koalicije vode u rat“.

Najneposrednija i najmanja efikasna je diverzija koja se izvodi prostim obrtom iskaza. Ali, to ne znači da su takvi obrti uvek lišeni progresivnih aspekata. Na primer, o Klemansou (koji je imao nadimak „Tigar“) može se govoriti kao o „tigru zvanom Klemanso“. Ista crna misa jednom ambijentu, utemeljenom na određenoj metafizici, suprotstavlja drugi, ali tako što ostaje u datim referentnim okvirima, gde se samo preokreće i tako zadržava vrednosti iste metafizike.

⁴ Metagraf: letristički izum; vrsta kolaža na kojem preovlađuju tekstualni elementi. (Prim. prev.)

Od četiri pravila koja smo upravo naveli, prvo je najvažnije i ima univerzalnu primenu. Preostala tri se u praksi koriste samo kod elemenata u prikrivenoj diverziji.

Prve vidljive posledice šire primene diverzije, pored njoj svojstvenih propagandnih efekata, biće izvlačenje iz zaborava cele hrpe loših knjiga, a time i povećano interesovanje za zaboravljene pisce, zahvaljujući drastičnoj transformaciji popularnih rečenica i dela plastičnih umetnosti, a naročito lakoći njenog stvaralaštva, koje će količinom, raznolikošću i kvalitetom daleko nadmašiti automatsko pisanje, koje je tako dugo iskušavalo naše strpljenje.

Diverzija ne pomaže samo u otkrivanju novih vidova nadarenosti, već se svojim beskompromisnim suprotstavljanjem svim društvenim i pravnim konvencijama pokazuje kao moćno kulturno oruđe u pravilno shvaćenoj klasnoj borbi. Niske cene divertirane robe su teška artiljerija kojom diverzija ruši sve kineske zidove razuma.⁵ Eto pravog načina za umetničko prevaspitavanje proleterijata, prvog koraka ka doslovnom *komunizmu*.

Nove zamisli i kreacije u oblasti diverzije mogu se umnožavati po želji. Za sada ćemo se ograničiti na prikaz nekih konkretnih mogućnosti u različitim sektorima komunikacije, imajući u vidu da su ti razdvojeni sektori važni samo iz ugla današnje tehnologije i da će s njenim napretkom biti objedinjeni u superiorne sintetičke forme.

Ako izuzmemo razne oblike neposredne primene diverzije na rečenice sa plakata, gramofonskih ploča ili iz radio emisija, dva osnovna vida primene divertirane proze su metagrafski spisi i, u nešto manjoj meri, vešto izokrenuta romaneskna forma.

Diverzija dovršenih romana ne obećava mnogo, ali bi mogla biti korisna u prelaznom periodu. Slični oblici diverzije imaće veći učinak ako su praćeni ilustracijama, čija se veza s tekstom ne može uočiti na prvi pogled. Uprkos nesumnjivim teškoćama, verujemo da bi se na poučan, psihogeografski način mogla izvesti diverzija nad romanom Žorž

⁵ Diverzija rečenice iz *Komunističkog manifesta*, koja u izvorniku glasi: „Niske cene buržoaske robe su teška artiljerija kojom ona ruši sve kineske zidove i kojom najuoporniju mržnju varvara prema strancima prisiljava na kapitulaciju“. (Prim. prev.)

Sandove *Konsuelo*, koji bi se tako našminkan iznova plasirao na literarnom tržištu, pod bezazlenim naslovom *Život u predgrađu* ili naslovom koji je i sam divertiran – *Izgubljena patrola*, na primer. (Ne bi bilo loše na sličan način ponovo iskoristiti nazive zaboravljenih starih filmova, do čijih je kopija skoro nemoguće doći ili filmova koji nastavljaju da zaglupljuju omladinu po bioskopskim salama.)

Ma koliko zastarela bila njihova plastična forma, metagrafski spisi nude daleko veće mogućnosti za diverziju proze i drugih prikladnih objekata ili slika. To se najbolje može videti iz projekta (osmišljenog 1951. i napuštenog usled nedostatka finansijskih sredstava) za izradu flipera čija bi trepćuća svetla i manje-više predvidljiva putanja kuglica poslužili kao osnov za metagrafsko-prostornu interpretaciju nazvanu „termički osećaji i želje osoba koje prolaze pored vrata muzeja u Kliniju, otprilike sat posle zalaska sunca, u novembru“. Naravno, u međuvremenu smo shvatili da situacionističko-analitički rad ne može dati naučne rezultate korišćenjem sličnih metoda. Ali, oni su još uvek pogodni za neke manje ambiciozne projekte.

Diverzija će nesumnjivo najveći učinak ostvariti u oblasti kinematografije. Onima koji su zainteresovani za tu materiju, taj učinak će ujedno biti i najlepši.

Potencijali filma su tako veliki, a pomanjkanje njihove koordinacije toliko pada u oči, da praktično svi filmovi koji su iole uzdižu iznad jadnog proseka izazivaju beskrajne polemike među gledaocima i filmskim kritičarima. Dodajmo ovde da jedino konformizam sprečava te osobe da iste zavodljive čari i nedostatke otkriju čak i u najlošijim filmovima. Da bismo uneli malo reda u ovu apsurdnu zbrku vrednosti, pomenimo da je Grifitovo *Radanje nacije* jedan od najznačajnijih filmova u istoriji kinematografije zbog obilja inovacija koje uvodi. S druge strane, to je rasistički film: stoga ne zaslužuje da bude prikazivan u svom sadašnjem obliku. Njegova potpuna zabrana bi se ipak mogla smatrati gubitkom, gledano iz sekundarnog, ali potencijalno važnijeg aspekta filmske umetnosti. Bilo bi daleko bolje divertirati ga u celini, bez dodatne montaže, već samo korišćenjem zvučnog zapisa koji bi ga preobrazio u snažnu

osudu užasa imperijalističkog rata i aktivnosti Kju-Kluks-Klana, koji, kao što znamo, još uvek nesmetano deluje u Sjedinjenim Državama.

Takva diverzija, prilično umerena, s moralnog stanovišta bi zapravo bila isto što i restauracija starih slika u muzejima. Ipak, većina filmova zaslužuje samo da bude isečena na komadiće, kako bi se od njih sastavila nova dela. Podrazumeva se da bi ovo reorganizovanje postojećih filmskih sekvenci obuhvatilo i druge elemente: muzičke ili slikovne, kao i istorijske. Dok se prekrajanje istorije na filmu do danas uglavnom svodilo na istorijske lakrdije u stilu Saše Gitrija (Sacha Guitry), sada bismo, na primer, mogli da prikazemo Robespjera, koji uoči svog pogubljenja kaže: „Uprkos tolikim iskušenjima, moje iskustvo i veličina zadatka kojeg sam se poduhvatio govore mi da je sve u najboljem redu“. Dok nam u ovom slučaju prikladno korišćenje grčke tragedije pomaže u veličanju Robespjera, na isti način bismo mogli zamisliti filmsku scenu neorealističkog žanra koja bi se odigravala za šankom neke drumske kafane, u kojoj bi neki kamiondžija ozbiljnim glasom rekao drugom: „Etika se do danas mogla naći samo u filozofskim knjigama; mi smo je primenili na vladavinu narodima“.⁶ Jasno se vidi u kojoj meri ovakav postupak doprinosi rasvetljavanju Maksimilijanovih stavova i objašnjenju ideje o diktaturi proletarijata.

Svetlost diverzije se prostire pravolinijski. U meri u kojoj se čini da bi nova arhitektura trebalo da zakorači u eksperimentalnu baroknu fazu, arhitektonski kompleks – koji zamišljamo kao kreiranje dinamičkog ambijenta povezanog s različitim stilovima ponašanja – po svemu sudeći će koristiti diverziju poznatih arhitektonskih formi, a u vizuelnom i emocionalnom pogledu svakako će se služiti svim vrstama divertiranih objekata: dizalicama ili metalnim skelama, koje će, pravilno raspoređene, poslužiti kao dobra zamena za iščezlu vajarsku tradiciju. Ovo može delovati šokantno samo najfanatičnijim obožavaocima vrtova u francuskom stilu. Prisetimo se da je pod stare dane, D'Anuncio, ta profašistička svinja, u svom parku držao pramac torpednog čamca.

⁶ U prvoj zamišljenoj sceni, rečenica iz Sofoklove tragedije *Edip na Kolonu* pripisana je Maksimilijanu Robespjeru; u drugoj su Robespjerove reči stavljene u usta kamiondžije. (Prim. prev.)

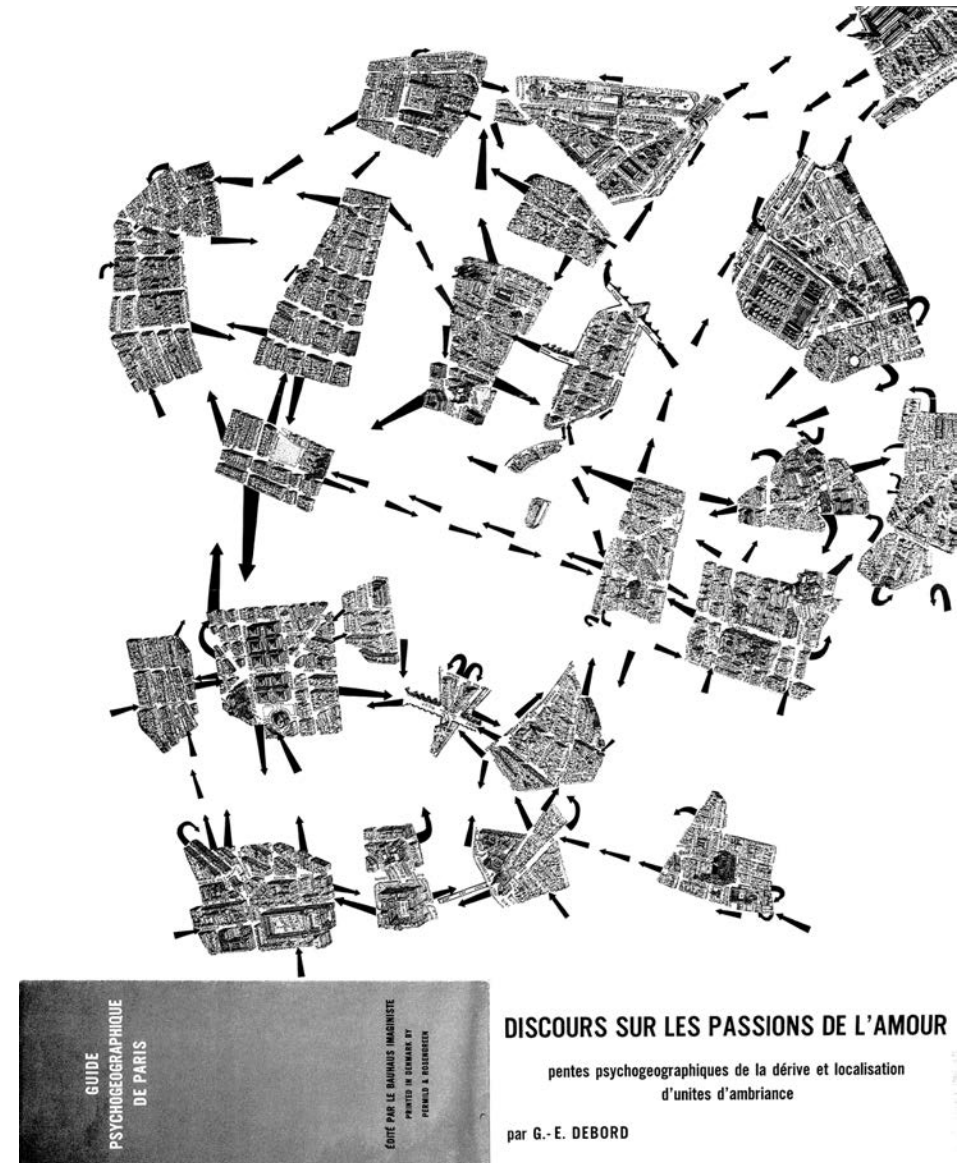
Ako zanemarimo njegove patriotske motive, moramo priznati da takav spomenik ima izvesnih draži.

Ukoliko se diverzija proširi na urbanističke projekte, mnogi ljudi bi mogli osetiti posledice detaljne rekonstrukcije jedne gradske četvrti premeštene u neki drugi grad. Život, koji nikada ne može biti dovoljno dezorijentisan, time će samo dobiti na raznolikosti.

Kao što smo već imali prilike da vidimo i sami naslovi mogu poslužiti kao radikalni elementi diverzije. To proizlazi iz dve uopštene konstatacije: da su svi naslovi međusobno zamenljivi i da su veoma bitni za većinu žanrova. Svi kriminalistički romani iz *Série Noir* liče jedan na drugi i samo im stalno menjanje naslova omogućava da zadrže dovoljan broj čitalaca. U muzici, naslov uvek ima veliki uticaj na doživljaj dela, premda je njegov izbor najčešće proizvoljan. Zato ne zvuči loše ideja da se simfonija „Eroika“ definitivno preimenuje u „Lenjinovu simfoniju“.

Naslov znatno doprinosi diverziji nekog dela, ali postoji i povratni uticaj dela na naslov. Tako često možemo iskoristiti specifične naslove pozajmljene iz stručne literature („Priobalna biologija mora u umerenim pojasevima“) ili vojne („Noćni okršaji manjih pešadijskih jedinica“), kao i mnoge rečenice koje se mogu naći u ilustrovanim knjigama za decu („Divni predeli ukazali su se pred očima moreplovaca“).

Najzad, trebalo bi da ukratko navesti neke aspekte onoga što ćemo nazvati ultradiverzijom, to jest, primenom diverzije u svakodnevnom društvenom okruženju. Gestovima i rečima se može pridati novo značenje, što se iz praktičnih razloga često i dešavalo u istoriji. Tajna društva u drevnoj Kini pokazivala su veliku istančanost u korišćenju znakova prepoznavanja, koji su važili u svim oblastima društvenog života (raspored šoljica na stolu, način na koji se ispija piće, navođenje citata iz neke pesme koji se prekida na određenom mestu). Potreba za tajnim jezikom i lozinkama ne može se razdvojiti od sklonosti ka igri. U krajnjoj liniji, ma koji znak, ma koja reč, može se pretvoriti u nešto drugo, čak i u svoju suprotnost. Rojalistički pobunjenici iz Vandeje, koji su na odeći nosili gnusnu sliku Svetog srca Isusovog, zbog toga su bili nazvani Crvenom armijom. U ograničenoj sferi političkog rečnika, taj termin je bio divertiran za narednih sto godina.

Guy-Ernest Debord, 1957: *Psihogeografski vodič kroz Pariz. Rasprava o ljubavnim strastima. Nagibi psihogeografskog prolaska i lokalizacija ambijentalnih celina.* Mapa, crveno-crno, 75 x 60 cm.

POUR UN NOUVEAU BOURRAGE DE CRANES

GARDE TA MUSE DANS TA MUSETTE

Le hasard est si grand
 RÉSUMÉ — UNE PROSTITUÉE MARCHE DE KÉLOGÉT SE LETTE A LA SEINE. ELLE EST SAUVÉE PAR UN MOINE PRÊTRE-OUVRIER QUI S'ÉPREND D'ELLE...

La force de l'habitude
 chez des millions et des dizaines de millions d'hommes, c'est la force la plus redoutable

Une nuit que j'étais prêt d'une affreuse juive...
 Certes, vous avez raison de rougir, les et grâces, mais écoutez-moi

Si tu vœux mourir, sur son flanc succède
 L'esprit restera à jamais une île, laquelle on ne saurait accéder de l'océan de la matière, à moins de faire un saut

LEURS PÈRES RESPECTIFS, DEUX GRANDS FINANCIERS, S'OPPOSAIENT A LEUR UNION
 LE SANG COULAIT, LA PIERRE CONTINUAIT DE PÊSER, LES TEMPS ÉTAIENT DIFFICILES.

Parles du ciel, ô crasse contre le ciel se vide plainir, toile d'araignée contre le danger
 Je ne sais ce qu'ils ont. Ils se prennent la main, ils se touchent les seins. Ils s'appliquent leur bouche sur la nuque. Ils se pressent contre eux, ils balbutient des mots sans suite.

SCOUTE JACQUES, c'est très sérieux ce que je vais te dire
 Nous ne sommes pas de ceux-là, ma chère, de qui naissent les filles des hommes

L'émancipation de la classe ouvrière sera l'œuvre de la classe ouvrière elle-même...
 LA ROUTE ÉTAIT LONGUE, LES CÔTES ÉCRIVÈRES, MAIS LES TOILES MARCELAIENT SANS RÉPÊTE LA TÊTE DES HOMMES.

Je me méfiais de la poussière qui me couvrait et qui vous parait
 LASSÉ SEULE, ABANDONNÉ, CRISTE ET FLÉTRIE, LE VERTIGÉ DE J'ALOUS VICTIME SINISTRÉ DE L'ARCHIDUC...

MARCELLE SE DEMANDAIT si elle allait devenir
 MAIS TROIS SEMAINES APRÈS A LA SUITE D'UN ACCIDENT...

Le peigne est un grand seigneur
 Le feu est masque et arène

Je fus pendant longtemps ouvrier ébéniste
 LA FAMILLE S'ÉMUT MAIS N'EN LAISSA RIEN PARAÎTRE ELLE ATTENDAIT SON HEURE.

On se brise il faut tenter l'autre, on ne se salue pas
 ILS INTERROGUAIENT LE HASARD, DIX ANS S'ÉTAIENT ÉCOULÉS; DIX ANS DÉJÀ!

LA PIGALLE, UN VIEILLARD HARANGUAIT LA FOULE
 « La religion, c'est l'opium du peuple! »

Accueille tes mots comme des pensées
 De fond des cieux le pain de la machine tourne le moulin

POUR L'INTELLIGENCE DE CE QU'IL A SUICIDÉ, IL NE SAURAIT REMETTRE MAINTENANT LES MÊMES ANGES
 ILS S'AIMERAIENT TOUTE LA NUIT

UNE VIE HEUREUSE ATTENDAIT FRANÇOISE ET RODOLPHE — LA PRODUCTION MANUELLE DE CHER SE CHIFFRE PAR MILIONS DE TONNAGES
 On n'est point criminel pour faire la peinture des biscaïres penchées qu'inspire la nature

Le blanc débarquent. Le canon il faut se prosterner au baylone, s'habiller, travailler.
 La pénultième est morte

AIDE PAR L'INCONSTANTE ET SON AMANT LE BENTA COMPRENT A L'ÉLÉPHANT-MANANT FLEURAIT, ENFIN, ENFIN, LORS...
 QUE L'AUBE PARUT.

PENDANT CE TEMPS, DANS LES CÉLÈBRES COULISSES DU KREMLIN...

APPRENEZ à lire sur LES LÈVRES NUES

REVUE TRIMESTRIELLE

CONTRE la Vérité
 CONTRE la Liberté
 CONTRE la Justice
 CONTRE le Bonheur

c'est-à-dire

CONTRE VOUS

SIX NUMÉROS PARUS

EN VENTE A PARIS au « Soleil dans la Tête », 10, rue de Vaugirard; au « Minotaure », 2, rue des Beaux-Arts.

ÉDITEUR : Marcel Mariën, rue du Pépin, 28, Bruxelles.
 Diffusé en France par l'Internationale Lettriste, rue de la Montagne Geneviève, 32, Paris V.

Plus de mèches engluées! Plus de cheveux attrape-pousières! Plus d'oreillers sales!

DRIT AU CIEL

par **SABENA** fait **AIR FRANCE**

Silvikrine

TABLE rase

Ne soyez plus

Pour une mort plus Rapide...

Coca-Cola

Victime de **Ford**

1914-1918 : 8.676.000 morts
 1939-1945 : 78 millions de morts

L'ESSENCE de l'Histoire

PHILIPS EMPOISONNE

IBBS supprime radicalement **LES DENTS**

La Seule qui donne **l'Eczéma**

POND'S GARANTIT LA VIEillesse DU VISAGE

BEAUTÉ sans RIDES

ZARDÉMAN CERTES, Mais... Attention à votre intestin!

MARTIN L'APÉRITIF des saisi p

AVANT AVOIR ÉTÉ

GRACE A MAX FACTOR HOLLYWOOD

OMÉGA la Dernière des

CONTRE LE MAL DU SIÈCLE

ESSENCE de l'Histoire

1914-1918 : 8.676.000 morts
 1939-1945 : 78 millions de morts

L'ESSENCE de l'Histoire

PHILIPS EMPOISONNE

IBBS supprime radicalement LES DENTS

La Seule qui donne l'Eczéma

POND'S GARANTIT LA VIEillesse DU VISAGE

BEAUTÉ sans RIDES

ZARDÉMAN CERTES, Mais... Attention à votre intestin!

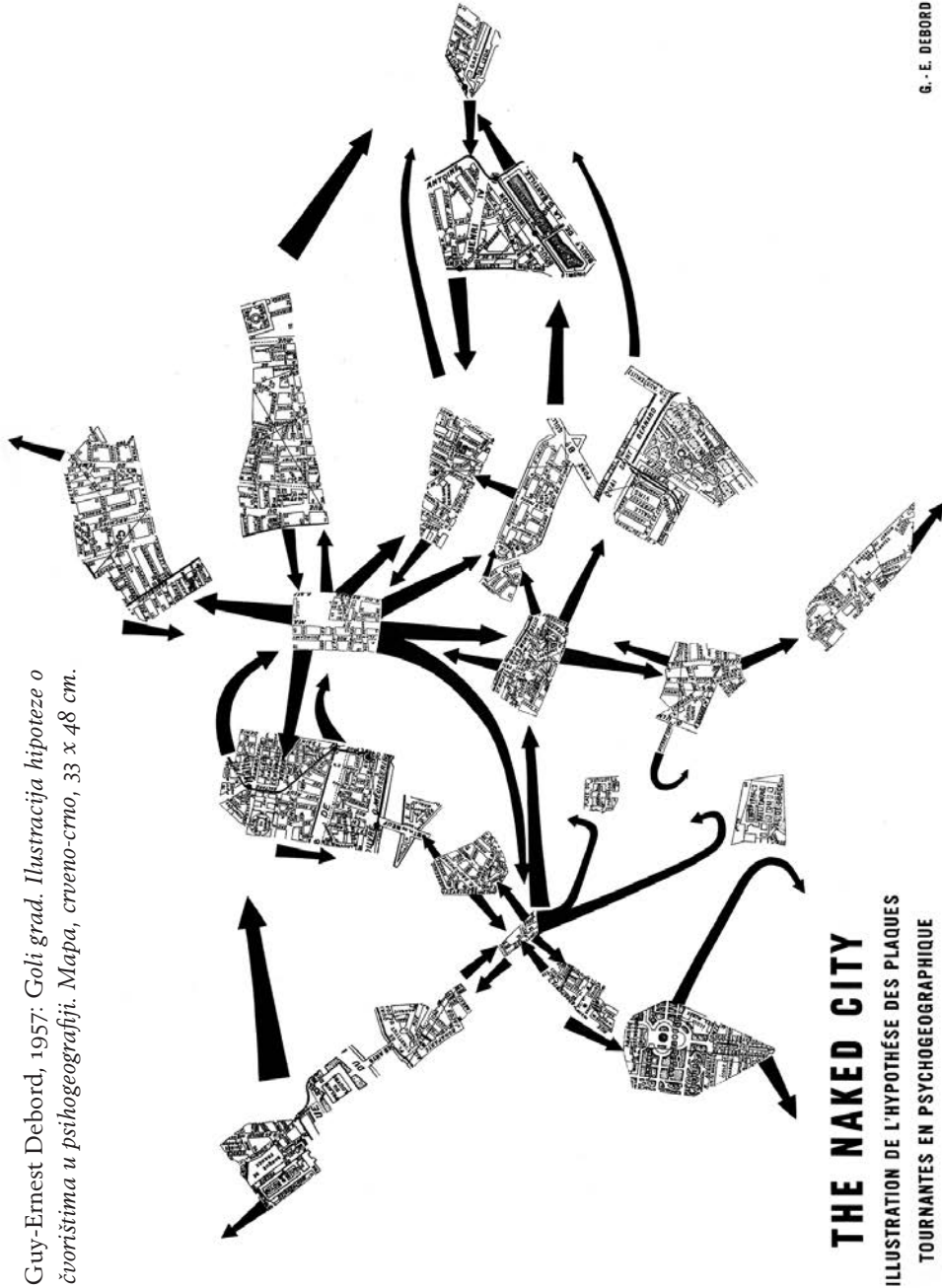
MARTIN L'APÉRITIF des saisi p

POÈTE PRENDS TES CISEAUX

UN BEAU MENSONGE VAUT MIEUX QU'UN LONG DISCOURS

Zajednički plakat LLN i LI, s nizom „diverzija“ i središnjom porukom: „Naučite da čitate s Golim usnama. Izlazi tromesečno. Protiv Istine. Protiv Slobode. Protiv Pravde. Protiv Sreće. Rečju: PROTIV VAS.“ Les Lèvres nues, 1955, poster, crveno-crno, 36 x 24,5 cm.

Guy-Ernest Debord, 1957: Goli grad. Ilustracija hipoteze o čvorištima u psihogeografiji. Mapa, crveno-crno, 33 x 48 cm.

G. E. DEBORD

Pored jezika, na isti način se može divertirati i odeća, sa svim snažnim emotivnim konotacijama koje ona nosi. U tom slučaju, ponovo primećujemo da je prerusavanje u bliskoj vezi sa igrom. Konačno, kada pristupimo stvaranju situacija, krajnjem cilju svih naših aktivnosti, svako će moći da po volji divertira celu situaciju, hotimično menjajući neki od njenih nužnih preduslova.

Metodi koje smo ovde ukratko naveli nisu izloženi kao neki naš izum, već kao prilično rasprostranjena praksa koju nameravamo da sistematizujemo.

Teorija diverzije, sama po sebi, nimalo nas ne zanima. Ipak, primećujemo da je ona povezana sa skoro svim konstruktivnim aspektima predsituacionističkog prelaznog perioda. Zato se njeno obogaćivanje praksom čini nužnim.

Širu razradu izloženih teza ostavićemo za neku drugu priliku.

1956.

Guy-Ernest Debord & Gil J (Joseph) Wolman, „Mode d'emploi du détournement“, *Les Lèvres Nues* no. 8, Burxelles, mai 1956. Časopis Gradac (Čačak) br. 164-165-166, *Situacionistička internacionala*, izbor tekstova, 2008, str. 57–62. Preveo Miodrag Marković, 2008.

Teorija prolaska

Gi-Ernest Debor

Jedan od osnovnih situacionističkih postupaka, prolazak (*dérive*), definiše se kao tehnika brzog prolaska kroz različite ambijente. Pojam prolaska proistekao je iz uvida u uticaj psihogeografskih činilaca i iz želje da se afirmiše ludičko-konstruktivno ponašanje, tako da je on u svim aspektima suprotstavljen klasičnim pojmovima putovanja i šetnje.

Odajući se prolasku, jedna ili više osoba se tokom dužeg ili kraćeg vremenskog perioda odriču svojih veza, poslova, zabava, kao i svih drugih uobičajenih motiva za kretanje i delovanje, prepuštajući se uplivima okoline i susretima koji ih tamo očekuju. Udeo slučaja je u tome daleko manji nego što se obično zamišlja: posmatrani iz aspekta prolaska, gradovi raspolažu određenim psihogeografskim reljefom, postojanim tokovima, fiksnim tačkama i vrtlozima koji znatno otežavaju ulazak ili izlazak iz nekih zona.

Ipak, sagledano u celini, prolazak ne podrazumeva samo tu lakomislenost već i njenu neminovnu suprotnost: racionalnu spoznaju psihogeografskih varijacija i proračunavanje njihovih mogućnosti. Kada je reč o ovome drugom, ekološka nauka, ma koliko po definiciji bilo ograničeno društveno polje njenog izučavanja, nudi psihogeografiji obilje korisnih podataka.

Ekološke analize apsolutnog ili relativnog karaktera kojima se istražuju pukotine u gradskom tkivu, uloga mikroklimе, specifične gradske celine koje se ne preklapaju sa administrativnim granicama, a nadasve uticaj centara velike privlačne moći, trebalo bi iskoristiti i dopuniti psihogeografskim metodama. Objektivnu oblast strasti unutar koje se prolazak odvija valjalo bi definisati imajući u vidu njenu sopstvenu uslovljenost, ali i njenu povezanost s društvenom morfologijom. U

svojoj knjizi „Pariz i pariska aglomeracija“, Šombar de Lov⁷ napominje da „neka gradska četvrt nije determinisana isključivo geografskim i ekonomskim faktorima, već i predstavom koju o njoj imaju njeni žitelji, kao i žitelji drugih delova grada“. U istom delu, nastojeći da prikaže „skućenost realnog Pariza u kojem se svaki pojedinac kreće unutar veoma ograničenog geografskog prostora“, on daje dijagram sveukupnog kretanja jedne studentkinje iz 16. arondismana tokom godine dana: trasa njenog kretanja, bez ikakvih odstupanja, iscrtava omanji trougao, čija temena obrazuju Škola političkih nauka, devojčin stan i stan njenog učitelja klavira.

Nema sumnje da će se slične sheme – primeri moderne poezije koja je u stanju da izazove burne emotivne reakcije (u datom slučaju, usled ogorčenosti što je uopšte moguće živeti na sličan način) ili čak moderne teorije, poput one Bardžisove (Ernest Burgess), koja društvene aktivnosti u Čikagu smešta u jasno razgraničene, koncentrične zone – pokazati korisnim za poboljšanje narednih prolazaka.

Uloga koju slučaj igra tokom prolaska dobija utoliko veći značaj što metodologija psihogeografskih istraživanja još nije dovoljno razrađena. Naravno, učinak slučaja je konzervativan i u novom okruženju se ispoljava kroz težnju da se sve podredi navici i ponavljanju ograničenog broja varijanti. Budući da progres uvek podrazumeva iskoračivanje iz neke od onih oblasti kojima vlada slučaj, stvaranjem novih uslova, koji su primereniji našim željama, moglo bi se zaključiti da se nasumičnost prolaska temeljno razlikuje od one koju nalazimo u šetnji, ali i da se pojedinac ili grupa u prolasku tada izlažu opasnosti da otkrićem prve psihogeografske atrakcije budu vezani za nova sidrišta navike, koja će nastaviti da na njih deluje.

Nedostatak opreza pri suočavanju sa slučajnostima i njihovim uvek reakcionarnim ideološkim učincima, pokazao se kobnim po ishod čuvenog besciljnog lutanja koje su preduzela četvorica nadrealista 1923, odlučivši se kockom za grad iz kojeg će poći: lutanje ravnicom zna da bude depri-mirajuće, a uplitanje slučaja je tu daleko manje nego inače. Ipak, mnogu

⁷ Chombart de Lauwe, *Paris et l'agglomération parisienne*, Bibliothèque de Sociologie Contemporaine, P. U. F., Paris. 1952.

goru nepromišljenost je pokazao izvesni Pjer Vandris (Pierre Vendryes) (u časopisu *Médium* iz maja 1954), zaključivši da bi ovu anegdotu – kao deo iste priče o oslobađanju od determinizma – trebalo dovesti u vezu s nekim eksperimentima iz teorije verovatnoće. Tako je naveo primer nasumičnog rasporeda punoglavaca u okrugloj posudi kristalizatora, uz značajnu napomenu: „Podrazumeva se da ova populacija ne bi trebalo da bude izložena nikakvim spoljnim uticajima“. Pri takvim uslovima, punoglavci postižu bolje rezultate u oslobađanju nego nadrealisti, budući da su „u najvećoj meri lišeni inteligencije, društvenosti i seksualnosti“, pa su zahvaljujući tome „zaista nezavisni jedni od drugih“.

Kao sušta suprotnost ovim budalaštinama, prevashodno urbani karakter prolaska – koji je na svome tek u velikim, industrijski modifikovanim gradovima, gde je u stalnom kontaktu s novim mogućnostima i značenjima – pre bi se mogao opisati Marksovimi rečima: „Ljudi mogu da vide oko sebe samo sliku svoga lica; sve im govori o njima samima. Predeli u kojima obitavaju i sami su živi“.

Čovek može da krene u prolazak sam, ali iskustvo pokazuje da se najbolji rezultati postižu s većim brojem manjih grupa, koje se sastoje od dve ili tri osobe istog spoznajnog nivoa; poređenjem utisaka unutar različitih grupa moglo bi se doći do nekih objektivnih zaključaka. Bilo bi poželjno da se sastav ovih grupa menja pri svakom narednom prolasku. Ukoliko u grupi ima više od četiri ili pet učesnika, osobenosti prolaska počinju naglo da se gube; u svakom slučaju, nemoguće je premašiti broj od desetak učesnika, a da prolazak ne bude fragmentiran na više prolazaka koji se odvijaju istovremeno. Takve podvrste prolazaka sigurno zaslužuju izuzetnu pažnju, ali usled brojnih teškoća koje povlače sa sobom, do danas nisu mogle biti dovoljno istražene.

Prolazak u proseku traje jedan dan, odnosno, koliko i vremenski interval između dva perioda sna. Vreme početka i završetka ne zavise od doba dana, ali treba napomenuti da kasno doba noći po pravilu nije pogodno za prolazak.

Prosečno trajanje prolaska ima čisto statistički značaj. Pre svega, prolazak se izuzetno retko odvijaju u čistom obliku, pošto učesnici izjutra ili uveče moraju da odvoje par sati za neke uobičajene poslove;

krajem dana, kao posledica umora, javlja se malodušnost. Ipak, važnije je to što se prolazak često odvijaju u periodu od nekoliko unapred za to određenih sati ili čak bez najave, u svega nekoliko trenutaka, dok nekad zna da potraje i više dana bez prekida. Uprkos prekidima koje nameće potreba za snom, pojedini prolasci dovoljno snažnog intenziteta potrajali su tri ili četiri dana, čak i duže. Mora se priznati da je u slučaju niza uzastopnih prolazaka, koji se odvijaju tokom dužeg perioda, skoro nemoguće utvrditi tačan trenutak ili stanje duha u kojem jedan prolazak ustupa mesto drugom. Tako je jedna sekvenca prolaska, bez uočljivih prekida, bila praćena skoro dva meseca; slična iskustva će usloviti nastanak novih objektivnih okolnosti koje utiču na ljudsko ponašanje, kao i nestanak većeg broja postojećih.

Uticaj vremenskih prilika na prolazak, iako nesporan, može se smatrati presudnim samo u slučaju dugotrajnih kiša koje ga skoro u potpunosti onemogućavaju, dok mu oluje i drugi vidovi vremenskih nepogoda, štaviše, samo pogoduju.

Prostorno polje nekog prolaska može biti jasno definisano ili neodređeno, zavisno od toga da li za cilj ima istraživanje nekog terena ili afektivnu dezorijentaciju učesnika. Ne bi trebalo smetnuti s uma da se ta dva aspekta prolaska često preklapaju i da se nijedan od njih ne javlja u čistom obliku. Ipak, vožnja taksijem bi mogla poslužiti kao dovoljno jasna linija razgraničenja: ako se neka osoba tokom prolaska posluži taksijem, bilo da bi stigla na tačno odredište, bilo da bi se premestila dvadeset minuta zapadnije, njen primarni cilj je da pobegne iz poznatog okruženja. Međutim, ako je reč o neposrednom istraživanju nekog terena, u prvom planu se nalazi izučavanje psihogeografskog urbanizma.

U svim ovim slučajevima, prostorno polje će pre svega zavisiti od polazišta – u slučaju pojedinaca, to će biti njihovi stanovi, dok će kod grupa to biti mesta odabrana za okupljanje. Maksimalni opseg prostornog polja ne premašuje granice nekog većeg grada s njegovim predgrađima. Minimalni opseg se može svesti na malu ambijentalnu celinu: samo jednu četvrt ili na samo jedan stambeni blok, ukoliko ovaj to nečim zaslužuje (ekstremni slučaj bi bio celodnevni statični prolazak železničkom stanicom (Sen-) Lazar).

Istraživanje nekog stabilnog prostornog polja podrazumeva uspostavljanje baza i određivanje smerova prodora. Tu će biti poželjno konsultovanje mapa (kako onih običnih, tako i ekoloških ili psihogeografskih), ali i unošenje određenih ispravki i njihovo ažuriranje. Podrazumeva se da na naše istraživanje nikako ne bi smela uticati činjenica da po prvi put istražujemo čari nama nepoznatih gradskih četvrti. Taj aspekt problema nije samo nebitan, nego je i čisto subjektivan, tako da brzo gubi na značaju. S njim se susrećemo samo sporadično, kada moramo pronaći psihogeografske izlaze iz neke zone, svesno izbegavajući sve poznate repere. Tada se može desiti da odlutamo u četvrti koje smo već dobro poznali.

Za razliku od deozrijentacije ponašanja, u slučaju „mogućih sastanaka“ istraživanje se svodi na najmanju moguću meru. Neku osobu zamolimo da dođe sama, u zakazano vreme, na tačno određeno mesto. Ona je pri tom pošteđena svih mučnih obaveza koje nameće obični sastanak, budući da nema koga da čeka. Ipak, pošto ju je ovaj „mogući sastanak“ neočekivano doveo na mesto koje joj je (ne)poznato, ona počinje da razgleda okolinu. Štaviše, u isto vreme i na istom mestu mogao bi se zakazati „drugi mogući sastanak“ nekoj osobi za koju ova prva ne zna. S obzirom da joj je druga osoba potpuno nepoznata, prva osoba će poželeti da stupi u razgovor s prolaznicima. Može se desiti da nikoga ne sretne ili da slučajno sretne onoga ko joj je i zakazao „mogući sastanak“. U svakom slučaju, a posebno ako su vreme i mesto dobro odabrani, ova osoba će svoje vreme iskoristiti na najneočekivaniji mogući način. Ona bi čak mogla da telefonom zakaže „mogući sastanak“ nekoj osobi koja još ne zna kako se okončao prethodni. Vidimo da nam ovaj vid rasonode nudi skoro neiscrpne mogućnosti za improvizaciju.

Na sličan način, neke zabave sumnjivog karaktera, koje sam oduvek izuzetno cenio u svom okruženju – kao što su noćne posete kućama predviđenim za rušenje, neprestano i besciljno stopiranje ulicama Pariza za vreme štrajka autoprevoznika, u cilju stvaranja što veće zbrke, lutanja podzemnim katakombama, u koje je pristup strogo zabranjen – mogle bi se podvesti pod jednu uopšteniju sklonost, koja ne bi bila ništa drugo do sklonost ka prolasku.

Pouke stečene prolaskom dopuštaju nam da po prvi put popišemo psihogeografske artikulacije nekog modernog grada. Nezavisno od prepoznavanja ambijentalnih celina, njihovih osnovnih komponenti i lociranja u prostoru, stekli smo uvid u glavne transverzale, njihove odstupnice i odbrambene bedeme. Tako dolazimo do ključne hipoteze o postojanju obrtnih psihogeografskih platoa. Merimo objektivnu razdaljinu između dve gradske oblasti, koja ne mora nužno odgovarati razdaljini koju smo ustanovili letimičnim pogledom na plan tog grada. Uz pomoć starih mapa, snimaka iz vazduha i eksperimentalnih prolazaka mogli bismo napraviti mape uticaja, kakvima još ne raspolažemo i čija bi se nepreciznost, u ovom početnom stadijumu istraživanja, mogla uporediti s grubošću prvih geografskih karti – s tom razlikom što se ovde ne bismo bavili iscertavanjem granica postojanih kontinenata, već promenom arhitekture i urbanizma. Različite atmosferske i stambene celine danas nisu jasno razdvojene, već su okružene užim ili širim graničnim pojasevima. Jedna od važnijih promena do kojih će dovesti praktikovanje prolaska biće stalno smanjivanje tih graničnih pojaseva, sve do njihovog konačnog iščeznuća.

U sâmoj arhitekturi, sklonost ka prolasku teži opredmećivanju u novim oblicima lavirinta koje omogućava moderno građevinarstvo. Tako se marta 1955. u štampi moglo pročitati da je u Njujorku podignuta zgrada koja pogoduje prolasku unutar stambenog prostora: „Stanovi u ovoj spiralnoj kući oblikom podsećaju na kriške neke torte. Oni se poželji mogu povećavati ili smanjivati pomeranjem pregradnih zidova. Zahvaljujući poluspratovima, broj prostorija nije ograničen, tako da se stanari mogu opredeliti za korišćenje gornjeg ili donjeg nivoa susedne prostorije. Na ovaj način se tri četvorosobna stana u roku od šest sati mogu pretvoriti u jedan dvanaestosobni stan“.

Osećaj za prolazak je, sasvim prirodno, povezan sa opštim odnosom prema životu, ali tu uslovljenost je ipak neprimereno tumačiti na mehanički način. Na ovom mestu se neću baviti ni pretečama prolaska, koji se, s pravom ili ne, mogu otkriti u istoriji literature, niti nekim njegovim emotivnim aspektima. Za iskušenja prolaska važi isto što i za iskušenja slobode. Sve navodi na zaključak da će u budućnosti doći do nepovratnih

promena u ljudskom ponašanju i izgledu ovog društva. Jednoga dana gradovi će se praviti da bi se kroz njih prolazilo. Uz neke manje intervencije, mogle bi se iskoristiti neke zone koje već postoje. Mogli bi se iskoristiti i pojedinci koji već postoje.

1956.

Guy-Ernest Debord, „Théorie De La Dérive“, prvi put objavljeno u *Les Lèvres Nues* no. 9, Bruxelles, novembre 1956; zatim u *Internationale Situationniste* no. 2, décembre 1958. Časopis Gradac (Čačak) br. 164-165-166, *Situacionistička internacionala*, izbor tekstova, 2008, str. 53-57. Preveo Miodrag Marković, 2008.

Dva izveštaja o prolascima

Gi-Ernst Debor

I. Susreti i problemi u uslovima kontinuiranog prolaska

Uveče, 25. decembra 1953, letristi Ž. I. (Žil Iven, Gilles Ivain, Ivan Ščeglov), G. D. (Gi Debor, Guy Debord) i G. L. (Gaetan M. Langle, Gaëtan M. Langlais), ušli su u jedan alžirski bar u ulici Ksavijea Priva (Xavier Priva), u kojem su proveli i celo prethodno veče i koji su već dugo zvali „kod Malajca Tome“, gde su zapodenuli razgovor s nekim čovekom sa Kariba, od približno četrdeset godina, neobično elegantnim, u poređenju s redovnim gostima, koga su zatekli u razgovoru s K. vlasnikom lokala.

Čovek ih je, iz čista mira, upitao da „nisu slučajno u vojsci“. Pošto je dobio negativan odgovor, insistirao je da sazna „kojoj organizaciji pripadaju“. Predstavio se pod očigledno lažnim imenom, Kamij Ž. (Camille J.). Ono što je usledilo, bilo je krcato podudarnostima (adrese koje navodi, pitanja kojima je zaokupljen, upravo ona kojima su se njih trojica bavila te iste nedelje, njegov rođendan, isti kao i Ž. I.) i dvosmislenim frazama, koje su zvučale kao sračunate aluzije na *prolazak* (*dérive*). Najviše je, međutim, zapanjivao njegov sve veći delirijum, koji se vrteo oko ideje o hitnom putovanju – „neprekidnom putovanju“, kako je stalno ponavljao. Krajnje ozbiljno priča kako je po dolasku iz Hamburga potražio adresu bara u kojoj se upravo nalazi – svratio je u njega na trenutak, svideo mu se – ali, pošto ga nije prepoznao, zvao je ženu u Njujork da je pita za adresu. Pošto se ispostavilo da takve adrese nema u Njujorku, samo je zahvaljujući čistom slučaju opet naleteo na ovaj bar. Dolazio je sa Orlija (aerodroma). (Nijedan avion nije već danima sleteo na Orli, zbog štrajka radnika obezbeđenja, pored problema zbog smanjene vidljivosti. G. D. je to znao jer je pre dve večeri došao iz Nice

vozom, posle dva dana čekanja na tamošnjem aerodromu.) S pomalo tužnom sigurnošću, Ž. govori G. L. kako su njegove sadašnje aktivnosti iznad njegovih mogućnosti (dva meseca kasnije, G. L. će biti isključen iz grupe). Ž. predlaže letristima da se sutradan nađu na istom mestu i probaju izvrsni rum s „njegove plantaže“. Rekao je i kako će ih upoznati sa svojom ženom, da bi onda, ne obazirući se na očiglednu kontradikciju, rekao kako će od sutra „biti udovac“, zato što njegova žena kreće izjutra automobilom iz Nice.

Pošto je otišao, letristi se raspituju o njemu kod K. (koji inače ne zna ništa o njihovim aktivnostima), ali on ne može da im kaže ništa, osim da ga je jednom, pre nekoliko meseci, častio pićem.

Sutradan, Ž. dolazi na sastanak, sa svojom ženom, prilično zgodnom Kariipkinjom, približno istih godina. Priprema izvrstan punč sa svojim rumom. Ž. i njegova žena na neki neobjašnjiv način privlače pažnju svih Alžiraca iz bara, koji su u isti mah oduševljeni i puni poštovanja. Nastupa neobično snažna halabuka, s nekoliko gitara odjednom, povcima, plesom. Ž. opet uspostavlja red, neočekivanom zdravicom u čast „braće koja ginu na bojnom polju“ (iako u tom trenutku nisu na pomoću nikakvi oružani sukobi, bilo gde, osim u Indokini). Razgovor dostiže nivo delirijuma od prethodne večeri, samo što ovog puta u njemu učestvuje i Ž-ova žena. Pošto je primetio da se prsten koji je Ž. nosio prethodne večeri sada nalazi na ruci njegove žene, G. L. tiho govori Ž. I, nadovezujući na sinoćni komentar, u kojem nije propustio priliku da prizove zombije i karakteristična znamenja tajnih sekta, „Vudu je promenio ruke“. Ž-ova žena to čuje i osmehuje se znalački.

Pošto je opet pričao o susretima i mestima koji provociraju njegove sagovornike, Ž. im saopštava kako ne zna da li će se ikada više videti, zato što su „možda prejaki za njega“. Oni ga uveravaju u suprotno. Pre nego što će se rastati, Ž. I. nudi njegovoj ženi adresu jednog prilično atraktivnog bara u Nici, pošto ona treba da ide tamo. Ž. hladno odgovara da je za to, nažalost, prekasno, pošto je otišla još jutros (?). Oprašta se govoreći kako je sada siguran da će se jednog dana ponovo sresti, „možda čak i na drugom svetu“ – čemu dodaje, „znate na šta mislim?“, što te reči lišava svakog traga mistike.

Uveče 31. decembra, u istom baru, u ulici Ksavijea Priva, letristi zatiču K. i redovne mušterije koje teroriše banda od desetak Alžiraca pristiglih sa Pigala, koji su okupirali mesto. Izgleda da su u neku vrlo mutnu priču umešani falsifikovani novac i hapšenje jednog od K-ovih prijatelja, u tom istom baru, pre nekoliko nedelja, zbog prodaje narkotika. Pošto je prva briga posetilaca da izmire račune ne mešajući u to Evropljane, pošto policija neće obraćati mnogo pažnje ako sve ostane među severnoafrikancima, i pošto im K. ne govori da odmah napuste bar, G. D. i Ž. I. provode veče pijući za šankom (za koji su posetioci smestili i jednu devojkicu koju su doveli sa sobom), pričajući neprekidno i vrlo glasno pred zanemalom publikom, na način koji samo pojačava opštu napetost. Malo pre ponoći, na primer, razmatraju ko će od njih morati da umre ove, a ko iduće godine, ili ponavljaju reči osuđenika na smrt, koji je trebalo da bude pogubljen u zoru prvog januara, „Evo jednog lepog početka godine“, uz razne druge šale, slične vrste, od kojih su sve sukobljene strane prebledele. Čak i pred zoru, kada je G. D. već mrtav pijan, Ž. I. nastavlja sam, u istom stilu, još nekoliko sati, sa sličnim uspehom. Jutro, prvog januara 1954. godine, počinje u istim uslovima, s mnogim pokušajima zastrašivanja i uvijenim pretnjama, nemoćnim da nateraju dvojicu letrista da napuste mesto, pre obračuna. Ovi, opet, nisu u stanju da dođu do bilo koga od svojih prijatelja telefonom, čija upotreba zahteva veliku smelost. Na kraju, s prvim mrakom, K-ovi prijatelji postižu kompromis sa strancima i mrzovoljno se razilaze, svako svojim putem (kasnije, K. usplahireno izbegava svako objašnjenje tog događaja, a letristi diskretno zaključuju da je cela stvar jedva vredna pomena).

Sutradan, kasno popodne, G. D. i Ž. I. odjednom shvataju da se nalaze nadomak ulice Vjel di Templ (Vieille du Temple) i odlučuju da pođu tamo i ponovo posete jedan bar u toj ulici, u kojem je, pre šest nedelja, Ž. I. primetio nešto neobično: kada je ušao tamo, za vreme jednog *prolaska* u društvu P. S. (Patrick Straram), konobar ga je dočekao s nekim nemirom u pogledu i upitao ga, „Sigurno bi hteo jedno piće?“, i pošto je dobio potvrđan odgovor, nastavio: „Nema više. Dođi sutra.“ Ž. I. je mehanički odgovorio, „Dobro“, i izašao napolje; P. S. je, iako zbunjeno tom apsurdnom reakcijom, pošao za njim.

Ulazak G. D. i Ž. I. u bar odmah je učutkao desetak muškaraca koji su pričali na Jidišu, sedeći za dva ili tri stola, svi sa šeširima na glavama. Dok su letristi ispijali nekoliko čaša alkohola za šankom, leđima okrenuti vratima, neki muškarac, takođe sa šeširo, uleteo je unutra, a konobarica – koju nikada ranije nisu videli – glavom im je pokazala da je to osoba kojoj bi trebalo da se obrate. Čovek je zgrabio stolicu, postavio je na metar od njih, seo na nju i počeo da im govori vrlo glasno i nadugačko, na Jidišu, tonom ponekad ubeđujućim, ponekad pretećim, a opet bez namerne agresivnosti, pri čemu, iznad svega, kao da nije ni pomišljao da ga ovi neće razumeti. Letristi su ostali ravnodušni; s najvećom mogućom drskošću gledali su u sve prisutne, koji kao da su zabrinuto očekivali neki njihov odgovor. Onda su otišli. Kada su se našli napolju, složili su se da nikad anisu videli tako ledenu atmosferu, u poređenju s kojom su oni gangsteri od sinoć izgledali kao jaganjci. Nastavili su s prolaskom, da bi kod mosta Notr-Dam primetili da ih prate dvojica muškaraca iz bara, kao u nekom gangsterskom filmu. U istom duhu, osetili su da sada moraju biti dosetljivi, da bi svojim progoniteljima zavarali trag; nehajno su prešli most, da bi onda naglo skrenuli desno, na kej Ostrva de la Site (Île de la Cité), na kojem su se dali u trk, prošavši ispod mosta Pon-Nef (Pont-Neuf), sve dok nisu došli do trga Ver-Galan (Vert-Galant). Odatle su se vratili do Pon-Nefa, stepenicama skrivenim iza statue Anrija IV (Henry IV). Dvojica muškaraca sa šeširima su dotrčala ispred statue – verovatno u nameri da im preseku put do keja Orfevr (Quai des Orfèvres) (što je izgledalo kao jedini izlaz, ako ne znate za stepenice) – da bi onda zastali, kada su ih ugledali. Dvojica letrista su krenuli ka njima i prošli pored njih, a da ovi, začudo, nisu reagovali nijednim gestom; produžili su pešačkom stazom preko Pon-Nefa, sve do desne obale. Tamo su primetili da ih ona dvojica opet prate i da se jedan automobil sa Pon-Nefa – s kojim su ona dvojica izgleda razmenjivali signale – očigledno uključio u poturu za njima. Ž. I. i G. D. su onda prešli preko keja Luvr, baš u času kada su prolaz preko njega dobila vozila, inače veoma brojna na tom potezu. Iskoristivši prednost tog manevra, žurno su prošli prizemljem robne kuće „La Samariten“ (La Samaritaine) i izašli na ulicu Rivoli, da bi se onda stuštili ka stanici metroa Luvr, gde su kasnije promenili voz na stanici

Šatle (Chatelet). Nekoliko putnika sa šeširima delovalo im je sumnjivo. Ž. I. je bio ubeđen da mu neki muškarac sa Kariba, koji se zatekao blizu njega, šalje signale, koji su, po njemu, govorili da je ovaj emisar koga je Ž. poslao da ih zaštiti od iznenadnog napada neprijateljskih sila. Pošto su izašli na stanici Monž (Monge), letristi stižu do Montanj-Ženevjeva (Montagne-Saint-Geneviève),⁸ preko pustog „Kontinenta Kontreskarp“ („Continent Contrescarpe“, Place de la Contrescarpe),⁹ na koji se spušta noć, u atmosferi sve veće napetosti.

2. Prepoznavanje gradskih ambijenata pomoću prolaska

U utorak, 6. marta 1956, u 10 sati prepodne, G.-E. Debor i Žil Ž Volman našli su se u ulici Žarden-Pol (Jardins-Saint-Paul) i pošli na sever, s namerom da istraže mogućnost prolaska Parizom u toj visini. Uprkos toj nameri, ubrzo su skrenuli na istok i presekli gornji deo 11. arondismana, čiji karakter, usled bedne komercijalne standardizacije, predstavlja dobar primer odvratnog malograđanskog pejzaža. Jedini prijatan susret bila je prodavnica u ulici Oberkampf 160: „Charcuterie-Comestibles A. Breton“ (Delikatesna radnja A. Breton). Po dolasku u 20. arondisman, Debor i Volman zalaze u niz uskih uličica, koje ih onda, preko pustih placeva i duž vrlo zapuštenih niskih zgrada, vode sve do raskršća ulica Menilmontan i Kuron (Ménilmontant, Couronnes). Preko stepeništa na severnoj strani ulice Kuron dospevaju u mrežu uličica sličnih prethodnim, ali ojađenih zaista nesrećno pitoresknim izgledom. Njihovo napredovanje zatim skreće ka severozapadu. Između avenije Simona Bolivara i avenije Maturena Moroa (Simon Bolivar, Mathurin Moreau), dospevaju na uzvišicu sa zamršenim spletom pustih uličica, užasno monotonih fasada (ulica Remija de Gurmona, ulica Edgara Poa, itd.) (Rémy-de-Gourmont, Edgar-Poë). Ubrzo posle toga, iznenada dospevaju na sam kraj kanala Marten (Sa-

⁸ U svim ovim tekstovima, Debor izostavlja reč „Saint“ („Sveti“) iz naziva lokacija.

⁹ Trg ili „Kontinent Kontreskarp“, kako su ga zvali letristi, pariski trg nadomak „sedišta“ Letrističke i kasnije Situacionističke internacionale, u ulici Montanj-Sen-Ženevjev 32. U istom broju *Les Lèvres Nues*, Debor je objavio tekst o tom mestu, „Position du Continent Contrescarpe“, tragom teksta koji je 1954. napisao Žil Iven (G. I., odnosno, Ivan Ščeglov), „Introduction au Continent Contrescarpe“.

int-Martin) i neočekivano se zatiču ispred impresivne rotonde (kružnog zdanja) Kloda-Nikola Ledua (Claude-Nicholas Ledoux ili Rotonde de la Villette), prave ruševine, neverovatno zapuštene, čiji šarm, na jedinstven način, povećava uzdignuti luk pruge metroa, koja prolazi u neposrednoj blizini. Tu se prisećamo srećne anticipacije maršala Tuhačevskog (Mihail Tuhačevski, Tukhachevsky), prethodno navedene u jednom broju *Nadrealističke revolucije*,¹⁰ o tome kako bi lepoti Versaja mnogo doprinelo kada bi se između palate i velikog bazena podigla neka fabrika.

Posle istraživanja terena, letristi osećaju da su u stanju da utvrde postojanje značajnog psihogeografskog čvorišta – sa Leduovom rotondom kao središtem – koje bi se moglo definisati kao celina Žores-Staljingrad (Jaurès-Stalingrad),¹¹ otvorena ka najmanje četiri važna psihogeografska nagiba (kanal Marten, bulevar de la Šapel, ulica Obervilije, Urški kanal),¹² a verovatno i šire. U vezi s konceptom čvorišta,¹³ Volman se priseća raskršća iz Kana, koji je 1952. označio kao „centar sveta“. To bi se svakako moglo povezati s psihogeografskom privlačnošću ilustracija iz udžbenika za najmlađe učenike, na kojima su, s didaktičkom namernom, na jednoj slici, prikazani luka, planina, prevlaka, šuma, reka, nasip, rt, most, brod i arhipelag. Slike luka Kloda Lorena¹⁴ takođe imaju veze s tim postupkom.

Debor i Volman nastavljaju da hodaju ka severu, duž divne i tragične ulice Obervilije.¹⁵ Usput ručaju. Pošto su prošli bulevarom Makdonald

¹⁰ Paul Eluard i Benjamin Péret, „Revue de la presse“, *La révolution surréaliste* 3, oktobar 1927, str. 64.

¹¹ Linija metroa koja povezuje aveniju Žana Žoresa i Trg Staljingrad (Avenue Jean-Jaurès, Place de Stalingrad ili Place de la Bataille-de-Stalingrad).

¹² Ostale lokacije iz zgrade: boulevard de la Chapelle, rue d'Aubervilliers, canal de l'Ourcq.

¹³ Plaque tournante: rotaciona ploča, odnosno, platforma, okretnica za lokomotive ili tramvaje.

¹⁴ Claude Lorrain, videti „Uvod u kritiku urbane geografije“.

¹⁵ U toj ulici je 7. XII 1952. zvanično osnovana Letristička internacionala (LI), na „konferenciji“ (Conférence d'Aubervilliers) kojoj su prisustvovali Žan-Luj Bro (Jean-Louis Brau), Serž Berna (Serge Berna) i Žil Ž Volman, koji su tada odlučili da se

Trg Staljingrad i Leduova rotonda.

do kanala Deni (Saint-Denis), idu njegovom desnom obalom, dalje na sever, zaustavljajući se, na duže ili kraće, u raznim barovima koje drže ljudi s barži. Odmah kod mosta Landi (Landy), odvajaju se od kanala, kod poznate brane, i u 6.30 preveče stižu u španski bar, koji tamošnji radnici zovu „Kafana bundžija“, u najzapadnijem delu Obervilije, tačno preko puta mesta zvanog „Poljanče“ („La Plaine“), koje pripada opštini (Sen-) Deni. Pošto su još jednom prošli pored brane, tumaraju neko vreme Obervilijeom, kojim su noću prošli najmanje deset puta, ali koji im je po danu nepoznat. S prvim mrakom, odlučuju da prekinu ovaj prolazak, koji im više nije zanimljiv.

Pošto su kritički razmotrili celu operaciju, utvrdili su da bi za neki prolazak, koji bi krenuo iz iste tačke, bilo bolje ako bi išao pravcem sever-severozapad; da treba preduzeti veći broj sistematičnih prolazaka iste vrste, budući da je Pariz, iz tog ugla, ostao uglavnom neistražen; da se kon-

odvoje od Isuovog Letrističkog pokreta (Isidore Isou). Zaključni dokument je bio ispisan rukom, na dva lista „kockaste“ hartije, a zatim pocepan, začepljen u flašu i bačen u kanal Sen-Deni. Žan-Luj Bro je sutradan „upecao“ flašu, tako da je dokument ipak bio ponovo sastavljen, pomoću lepljive trake, i sačuvan u arhivi LI.

tradikcija između slučaja i svesnog izbora, prisutna u prolasku, javlja uvek iznova, u uravnoteženom obliku, i da je taj razvoj neograničen. Kao program za naredne prolaskе, Debor predlaže direktnu vezu između centra Žores-Staljingrad (ili centra Ledu) i Sene, kao i istraživanje njenih zapadnih ogranaka. Volman predlaže prolazak koji bi počeo kod „Kafane bundžija“ i onda pratio kanal prema severu, sve do (Sen-) Denija i dalje.

1956.

Guy-Ernest Debord, „Deux comptes rendus de dérive“, *Les Lèvres Nues* no. 9, Bruxelles, novembre 1956. Preveo Aleksa Golijanin, 2015.

LETRISTIČKA I SITUACIONISTIČKA INTERNACIONALA

Videti buklet VELIKI POTLATCH i sledeće arhive:

anarhisticka-biblioteka.net/category/author/letristica-internacionala

anarhisticka-biblioteka.net/category/topic/situacionizam

anarhija-blok45.net

SITUATIONIST INTERNATIONAL ONLINE (najveća arhiva):

www.cddc.vt.edu/sionline/index.html

NOT BORED

notbored.org

DEBORDIANA (FR)

debordiana.chez.com/debordiana.htm

1950–1957

debordiana.chez.com/francais1.htm

1957–1972

debordiana.chez.com/francais2.htm

1972–1994

debordiana.chez.com/francais3.htm

itd.

LES LÈVRES NUES

*mes yeux n'ont plus de larmes
pour pleurer pour vous mes pauvres
enfants; adieu, adieu!
Marie Antoinette*

SOMMAIRE

GANCHINA. Un Miroir exemplaire de Maupassant.

PAUL NOUGE. Le Dessous des cartes.

GUY-ERNEST DEBORD. Introduction à une critique de la géographie urbaine.

GILBERT SENECAUT. L'Invasion.

MARCEL MARIEN. La Réaction chimique.

La Danse du Ventre.

Le Plaisir.